

ИЗВЈЕШТАЈ

ИЗВЈЕШТАЈ О РАДУ ИСТОРИЈСКОГ ИНСТИТУТА СР ЦРНЕ ГОРЕ ЗА 1988. ГОДИНУ

I — ОПШТИ ДИО

Историјски институт СР Црне Горе основан је 1948. године као самоуправна радна организација без основних организација удруженог рада која се бави научном дјелатношћу и врши послове од посебног друштвеног интереса. Од 1974. године Институт је удружен у Универзитет „Вељко Влаховић” у Титограду.

Остваривање самоуправљања

У остваривању самоуправних права радници Института одлучују на зборовима радника, референдумом и другим облицима изјашњавања, као и путем делегата и делегација у скупштинама самоуправних интересних заједница, скупштинама друштвено-политичких заједница и Скупштини Универзитета „Вељко Влаховић”.

У управљању пословима од посебног друштвеног интереса учествују и представници друштвене заједнице, и то: ЦК СК Црне Горе, СИЗ-а за научне дјелатности СР Црне Горе, Друштва историчара СР Црне Горе, Скупштине општине Титоград и Универзитета „Вељко Влаховић”.

Збор радника

У Институту сви радници врше функцију радничког савјета и одлучују личним изјашњавањем на зборовима радника. У 1988. години Збор радника одржао је 10 сједница, од којих једну са представницима друштвене заједнице. На тим сједни-

цама разматрана су сва питања од интереса за рад и унапређење рада у Институту, одлучивано је по свим питањима, према њиховом значају сагласно одредбама Статута. На сједницама Збора радника са представницима друштвене заједнице одлучивано је о прихватању плана и програма рада за 1988. годину, усвајању извјештаја о раду за 1987. годину и другим питањима.

Извршни одбор

Извршни одбор као извршни колегијални орган у 1988. години одржао је 6 сједница. На тим сједницама су разматрана питања у вези са радом и организацијом рада Института, разматран је предлог плана рада, извршење плана рада, припремани су материјали са предлозима за сједнице Збора радника, расправљао је о завршном рачуну, самоуправним актима, периодичним обрачунима и другим питањима и проблемима из дјелатности Института.

Директор

Директор Института је као инокосни пословодни орган послове и радне задатке обављао одређене Статутом и другим самоуправним општим актима Института, као и научно истраживачке послове.

Научно вијеће

Научно вијеће по Закону о научним дјелатностима и Статута сачињавају сви доктори наука који раде у Институту. У току 1988. године одржало је 7 сједница, на којима је утврдило предлог плана и програм рада за 1988. годину, вршило анализу планова и укупног плана и програма рада за 1988. годину. Одређивани су рецензенти за поједине рукописе, одлучивано је о штампању радова, вршен је избор научних радника у научна звања и обављани послови из надлежности рада вијећа.

Научно-стручни колектив

Институт је вршио своју научноистраживачку дјелатност и преко научно-стручног колектива коме припадају сви научни и стручни радници који раде у Институту. Научно-стручни колектив је доносио тромјесечне планове рада Института и вршио анализу њиховог извршења. Одлучивао је о одржавању научних

скупова, округлих столова, учешћу научних радника на научним скуповима и расправљао о другим питањима везаним за унапређење научног рада у Институту.

Унутрашња организација

У 1988. години у Институту је радило просјечно мјесечно 30 радника, од којих 15 научних (седам доктора наука, од којих: 3 научна савјетника, два виша научна сарадника, 2 научна сарадника и осам асистената), 8 стручних радника и 6 радника на административно-техничким пословима.

Институт има Научни сектор са два одјељења (Одјељење за изучавање историје до 1918. године и Одјељење за изучавање новије историје од 1918. године). Архив за раднички покрет, Библиотеку и Сектор за правне и рачуноводствене послове.

II — НАУЧНИ И СТРУЧНИ РАД

1. *Записи и натписи у средњовјековној Зети*, руководилац др Божидар Шекуларац, научни сарадник

У 1988. години на овој теми праћена је и проучавана литература и извори у вези са завршетком рада на коначној верзији. Носилац теме извршио је истраживања у архиву Матице српске у Новом Саду, архиву САН-у при Карловачкој митрополији у Сремским Карловцима, у библиотеци Патријаршије у Београду и у Музеју Старе књиге такође у Београду.

Обављао послове секретара Припремног одбора за научни скуп „На извору Вукова језика“. Учествовао је на два научна скупа са саопштењима „Довоља и Добриловина као културни центри у Потарију“ у Шавнику и са темом „Превлачка исправа зетског митрополита Јевтимија из око 1430. године на научном скупу у Котору. Објавио је радове у „Стварању“, „Просвјетном раду“, „Васпитању и образовању“ и четири мања прилога у ревији „Сусрети“. Припремио је два краћа рада за часописе и приказ на репринт издања Псалтира Црнојевића.

2. *Занати у Боки Которској у средњем вијеку*, руководилац др Марица Маловић-Ђукић, научни сарадник. На овој теми носилац посла је у 1988. години прегледала, превела и систематизовала грађу из објављених извора: К. Jireček, M. Šufllay, G. Gelcich, Acta Albanise I; II; J. Valentini, Acta Albanise Veneta. Завршила је прегледање и и систематизовала истражене изворе.

Поред послова на теми, у 1988. години учествовала је са рефератима нанаучним скуповима које је Историјски институт организовао или био суорганизатор са другим научним институцијама.

3. *Школовање Црногораца на европским универзитетима*, руководилац мр Момчило Пејовић, асистент.

Носилац теме је извршио у 1988. години дјелимична архивска истраживања која су била предвиђена годишњим планом, и то у Загребу у трајању од 30 дана. Због недостатка финансијских средстава нијесу извршена предвиђена архивска истраживања у Београду и Цетињу јер је требало да трају дуже времена. Носилац теме је припремио за објављивање магистарски рад „Школовање црногорских студената на Београдском универзитету 1905—1015. године”.

Поред рада на планираним задацима носилац теме је радио на библиографији пројекта „Црногорско-руски односи“ за дио који се односи на период Петра II Петровића Његоша. Учествовао је са рефератима на три научна скупа које је организовао Институт.

4. *Становништво у Боки Которској крајем XVIII и почетком XIX вијека*, руководилац Драгана Радојичић, асистент.

У 1988. години носилац теме је извршила планирана истраживања у вези са магистарским радом и рад припремила за одбрану.

Поред овога учествовала је са рефератима на научним скуповима у Шавнику, Загребу и Котору. У часопису „Историјски записи“ објавила је два приказа.

5. *Парламентарни живот у Црној Гори 1920—1941*, руководилац Милан Бајовић, асистент.

Носилац теме је у 1988. години прегледао штампу: „Зета“, „Слободну мисао“, „Црну Гору“ и „Народну ријеч“, као и грађу у Архиви за раднички покрет у Институту. Написао је рад „Политички живот у Црној Гори у току 1936. године“ са посебним освртом на општинске изборе у Боки.

Тему „Бијели терор у Црној Гори 1918—1941. године“ завршио је и рукопис предао ментору ради одбране магистарског рада.

Поред рада на главној теми именовани је учествовао на научним скуповима са рефератима, а на округлим столовима које је организовао Институт са дискусијама.

Обављао је и послове секретара Редакције за часопис „Историјски записи”.

6. *Културна политика у Црној Гори 1929—1941*, руководилац мр Сенка Распоповић, асистент.

У 1988. години руководилац теме је наставио истраживање, али у нешто смањеном обиму у односу на планиране задатке, јер је користила породилско одсуство. Припремила је образложење теме „Културна политика Црне Горе у периоду 1929—1941. године”

Поред послова на теми, написала је енциклопедијску јединицу о радничким штрајковима у Црној Гори до 1941. године и два приказа.

7. *Кретање и структура становништва у општини Титоград 1941—1981*, руководилац Вукајло Глушчевић, асистент.

Носилац теме је у претходној години прегледао документа у Архиву Историјског института и лист „Побједа” од 1945. до 1948. године, и прикупио статистичке податке добијене на основу пописа становништва у последијератном периоду. Из регистара библиографских јединица сачињених за ову тему прорадио је: И Жупанова, Етхема Делића, Мирослава Жарковића, Цвјетка Костића, Даринку Костић и Александра Тодоровића. Поред ових послова припремио је за штампу текст „Омладинске радне акције у Црној Гори у периоду обнове и изградње 1945—1952. године” и написао неколико приказа на објављене књиге. Припремио је усмени докторски испит и радио на другим пословима.

8. *Цетињска митрополија и ослободилачка борба Црне Горе у XVIII и првој половини XIX вијека*, руководилац теме др Новак Ражнатовић, научни савјетник.

Носилац теме је обавио истраживања за један шири увод о политичкој и друштвеној улози Цетињске митрополије у историји Црне Горе XVI и XVII вијека и проучио литературу о оснивању епископија на територији садашње Црне Горе, о учвршћењу Православне цркве, са посебним освртом на суочавање православља и католичанства у зетском приморју.

Ражнатовић је стални сарадник југословенске научне публикације »Bulletin scientifique« и пратио је текућу историографску продукцију у Црној Гори, написавши у вези са тим око 50 јединица — екстраката за овај билтен.

9. *Југословенска идеја у Црној Гори у периоду 1750—1918*, руководилац теме др Новица Ракочевевић, научни савјетник.

Аутор је у јулу 1987. године завршио рукопис „Парламентаризам у Црној Гори 1905—1914. године”. У другој половини претходне године изучавао је литературу и извршио одређена истраживања на теоретским проблемима питања о настанку југословенске идеје код Срба у Војводини и прегледао велики дио грађе, која се највећим дијелом темељи на литератури. Извршене су све припреме и у овој години ће приступити коначном уобличавању теме и припремити га за куцање.

Носилац теме је написао и неколико текстова, као што су: *Опредјељење Црногораца за уједињење у току рата 1914—1918*, *Косовски култ у Црној Гори у XIX и на почетку XX вијека*, *Црна Гора према Македонији и балканским ратовима 1912—1913. године*, *Посредовање Русије у спору Црне Горе и Србије 1903—1914. године*.

Учествовао је на низу научних скупова у земљи, рефератима и дискусијама.

10. *Писма Петра I и Петра II Петровића Његоша*, руководи-лац академик др Јевто Миловић, спољни сарадник.

У току 1988. године аутор је припремио за штампу архивску грађу о Петру II Петровићу Његошу од 1830. године до закључно са 1851. годином и та књига је објављена. Припрема за штампу и књигу о Петру II Петровићу Његошу. У вези с тим именовани извршио је истраживања у многим архивима у земљи и иностранству и наставља са прикупљањем писама и других документа о Петру I и Петру II Петровићу Његошу.

11. *Савез земљорадника у политичком животу Црне Горе и Југославије 1918—1941*, руководилац др Лука Вукчевић, спољни сарадник.

Носилац теме је у 1988. години извршио истраживања у архивима у земљи. Међутим, због недостатка финансијских средстава није могао обавити сва планирана истраживања, а с обзиром на проширење теме захтијева да се обезбиједи потребна финансијска средства и да се продужи рок за завршавање рада до краја 1989. године.

12. *Критичко објављивање извора*, руководилац др Драгоје Живковић спољни сарадник.

Овај пројектни задатак није финансиран у претходној години. Живковић није завршио рад из здравствених разлога.

13. *Црногорски НОП одред и операције у Санџаку 1941. год.*, руководилац др Ђуро Батрићевић и Шпиро Лагатор, спољни сарадници.

У 1988. години носиоци теме су завршили рад. Рад је достављен Историјском институту.

14. *Кадрови револуције*, руководилац теме Милија Станишић, спољни сарадник,

Носилац теме је написао два поглавља која претходе тексту о биографијама руководиоца. Наставио је истраживања обраду података о руководиоцима који ће бити извршени у књигу. Рукопис ће коначно предати, према уговору, до краја 1989. године.

15. *Селаштво у Црној Гори 1918—1941. године*, руководилац теме др Перко Војиновић, научни сарадник.

У 1988. години руководилац теме је прегледао изворе, штампу и литературу везану за тему. Извршио је увид у став црногорских земљорадника, демократа, републиканаца, федералиста, радикала и Југословенске радикалне заједнице.

Објавио је неколико приказа на књиге. Учествовао је на научним скуповима које је организовао Историјски институт са рефератима и дискусијама.

16. *Друштво Црне Горе у другом свјетском рату 1941—1945*, руководилац теме Радоица Лубурић, асистент.

У 1988. години руководилац теме је извршио архивска истраживања у Београду. Прегледао је сва последијератна издања „Историјских записа” и „Зборник грађе за историју радничког покрета Црне Горе”. Прегледао је „Глас Црногорца”, „Црногорски вјесник”, „Ловћен”, „Пакао или комунизам у Црној Гори”, „Службене новине Гувернерства за Црну Гору” и др.

Написао је неколико приказа и учествовао са дискусијама на округлим столовима Института.

17. *Становништво и насеља Зетске равнице од најстаријег до најновијег доба*, руководилац теме др Павле Радусиновић, спољни сарадник.

У 1988. години Радусиновић је завршио рукопис и доставио га Историјском институту.

18. *Култура и просвјета у НОР-у и револуцији*, руководилац др Зоран Лакић, спољни сарадник.

Рад на овој теми је у 1988. години прекинут због престанка финансирања. Међутим, велики дио посла је завршен.

19. *Пресуде добрих људи Боке Которске од првих помена до краја XIX вијека*, руководилац Весна Вичевић, спољни сарадник.

Ова тема није финансирана у 1988. години, али је због њеног обима теме тражено продужење рока.

20. *Карактеристике говора и језички контакти у Титоградској Малесији*, руководилац Марко Цамај, асистент.

Рад на овој теми у 1988. години се углавном одвијао на прикупљању, изучавању и класификацији литературе. Због недостатка финансијских средстава није било могуће извршити сва планирана истраживања.

Поред ових послова руководилац теме је обављао и послове у вези са радом библиотеке Института.

21. *Бар под млетачком влашћу*, руководилац Тадија Бошковић спољни сарадник.

У 1988. години носилац теме је прикупио одређену архивску грађу и спровео одређена архивска истраживања за ову тему. Због недостатка финансијских средстава није могао извршити сва планирана истраживања.

22. *Људске и материјалне жртве у другом свјетском рату*, руководилац др Томислав Жугић, спољни сарадник.

У 1988. години носилац теме је извршио научна истраживања у Архиву Југославије у Београду. Прикупио је грађу за општине Никшић, Жабљак и Будву и дио литературе објавље-

не код нас. Због недостатка финансијских средстава није могао реализовати планирана научна истраживања.

23. *Шћепан Мали — Зборник докумената*, руководилац др Радислав Петровић, спољни сарадник.

Аутор по основу овог пројекта није финансиран у 1988. години. Иако је пројекат разрађен и прихваћен од Научног вијећа Института. У 1988. години прикупио је грађу и пришао обради докумената за ову тему.

24. *Црна Гора и Италија 1862—1914*, руководилац др Љиљана Алексић-Пејовић.

У 1988. ова тема није финансирана, али је рок за њу продужен због здравствених разлога.

25. *Италија и проблеми Црне Горе 1914—1920*, руководилац Драгољуб Живојиновић, спољни сарадник.

У 1928. години ова тема није финансирана, па је чак продужен због здравствених разлога.

26. *Финансије Црне Горе 1796—1860. године*, руководилац др Данило Алексић, спољни сарадник.

Проф. др Данило Алексић је у 1988. години пошао на рад у иностранство. Када се врати наставиће рад на теми.

27. *Црногорско-руски односи од Париског до Берлинског конгреса 1856—1878*, руководилац др Радоман Јовановић, виши научни сарадник.

Према плану рада за 1988. годину руководилац теме био је дужан да заврши рад. Међутим, и поред настојања није успио. Као руководилац пројекта „Црна Гора у међународним односима” радио је у редакцијском одбору „Црногорско-руски односи 1830—1918 — зборник грађе”, који Историјски институт ради заједно са Институтом славистике и балканистике АН СССР.

Поред ових послова руководилац је Учествовао на научним скуповима са рефератима. Радио је у Редакцији Историјских записа.

28. *Црногорска дипломатија 1878—1918. године*, руководилац теме мр Радослав Распоповић, асистент.

Руководилац теме је у 1988. години извршио истраживања у Архиву Србије, Архиву Српске академије наука и умјетности, Универзитетској библиотеци „Светозар Марковић” и у Архиву Војноисторијског института.

У вези са темом Међународни уговори Црне Горе (Зборник докумената руководилац теме, радио је на прикупљању и хронолошком сређивању докумената и до сада је прикупио више од 40 билатералних уговора.

Учествовао је на научним скуповима, са саопштењима. Написао је приказ за Историјске записе.

29. *Дипломатски односи Црне Горе и сједињених америчких држава*, руководилац теме др Милан Булајић, спољни сарадник.

У 1988. години руководилац теме је наставио истраживања у архивима у земљи. Наставиће рад на црногорско-америчким односима послије успостављања дипломатских односа од 1905. до 1918. године.

30. *Црногорско-руски односи 1711—1918. — зборник докумената*, руководилац Јован Р. Бојовић, научни савјетник.

Сагласно међудржавном уговору о сарадњи између Савјета академија наука и умјетности СФРЈ и Академије наука СССР, Историјски институт СР Црне Горе склопио је уговор о издавању заједничког зборника грађе „Црногорско-руски односи (1830—1918). Зборник грађе”. Носилац овог посла са југословенске стране је Историјски институт, а са совјетске Институт славистике и балканистике АН СССР.

У 1988. години совјетски историчари урадили су свој дио посла, према предвиђеној динамици. Наиме, они су прикупили и ксероксирани највећи дио архивских материјала за I књигу зборника грађе.

Југословенски дио заједничке редакције извршио је свој дио посла: прикупљена је библиографија писма Петра II Петровића Његоша руским званичницима. То је урадио мр Момчило Пејовић. Југословенска страна је констатовала да је основ за I том Зборника руска архивска грађа и да ће током 1989. године бити прикупљени и сви необјављени југословенски архивски материјали.

31. *Историја Савеза комуниста Црне Горе*, руководилац пројекта др Радоје Пајовић, научни савјетник.

Ријеч је о савезном макропројекту, који предвиђа обраду неколико десетина студија — монографија, а као финални дио четвортомну синтезу: до 1918, 1918—1941, 1941—1945. и 1945—1995.

С обзиром на то, планирано је да реализација пројекта траје више од 10 година (чак је омашком у уговору назначен — до краја 1989. године).

Руководилац овог пројекта руководи реализацијом потпројекта за период 1941—1945.

Рад се одвијао у два кравца: општем — југословенском и посебном — црногорском.

Руководилац овог пројекта именован је од Комисије ЦК СКЈ за историју Савеза комуниста Југославије и Научног вијећа макропројекта *Историје СКЈ* (вишетомно дјело) за одговорног уредника за период 1941—1945. и руководиоца Редакције III тома.

У прошлој години након бројних консултација, конституисана је Редакција III тома, у коју су ушли представници свих република и покрајина и ЈНА.

Руководилац пројекта је у 1988. години припремио реферат о идејној концепцији и основним методолошким проблемима дјела, а за савјетовање о методолошким питањима макропројекта припремио је реферат.

За историју Савеза комуниста Црне Горе у оквиру III тома (1941—1945) припремио је пројекат са тезом и научним проблемима које треба претходно изучити. Осим тога, радио је на проучавању објављених извора и литературе, на основу чега је написао неколико саопштења за научне скупове.

Осим на овом пројекту Р. Пајовић је радио и на сљедећим пословима и радним задацима: за *Историју Савеза комуниста Црне Горе* (једнотомно дјело) завршио је прву верзију за период 1929—1941. Као члан Редакције пројекта радио је на оцјени и усаглашавању текстова осталих аутора, којих има укупно шест; као координатор учествовао је у разradi пројекта *Историја Црне Горе* (вишетомно дјело). Припремио текст за уводне напомене и за периоде 1941—1945. и 1945—1985, што по обиму износи четири ауторска табака, односно 63 стране. Нацрт пројекта, на коме је било ангажовано 11 експерата, износи седам ауторских табака, односно 115 страна; са саопштењима учествовао на четири научна скупа, односно Округла стола; учествовао у раду Редакције *Историјских записа*. Рецензирао десетак радова, обима око 15 ауторских табака; учествовао у раду Редакције пете књиге *Историја народа и народности Југославије*. Дао примједбе на пројекат; као члан Редакције *Енциклопедије Југославије за КПЈ/СКЈ* учествовао у припреми текстова за трећу и четврту књигу латиничног издања и трећу књигу — диференцијалну; као члан Редакције ЕЈ за Црну Гору рецензирао неколико текстова са тематиком из НОБ-а; учествовао у раду Научног вијећа макропројекта „Југословени у затворима и логорима...“; учествовао у раду Редакције Библиотеке СУБНОР-а Црне Горе и „Побједе“ — *Црна Гора 1941—1945*; учествовао у раду Редакције Зборника радова „Подгорички срез 1941—1945“; учествовао у раду Савјета Енциклопедије Црне Горе; рецензирао рукописе књига „Оснивачки конгрес КП Црне Горе“ (55 ауторских табака) и „Хроника Рисанске црвене комуне“ (21 ауторски табак); сачинио Тематско-експозициони план и написао легенде (четири ауторска табака) за музејску поставку Спомен-дома револуције у Богетићима; учествовао у раду Савјета музеја у Данилограду; учествовао у раду двије комисије СИЗ-а за научне дјелатности СР Црне Горе; обављао дужност руководиоца Одјељења за историју Црне Горе послје 1918. године.

32. *Историја Савеза комуниста Црне Горе* (једнотомно дјело), руководилац пројекта Јован Р. Бојовић, научни савјетник, са-

радници на пројекту: Јован Р. Бојовић: Увод. Завршена прва верзија. Период 1919—1929. Рад у току; др Радоје Пајовић: Период 1929—1941. Завршена прва верзија; Батрић Јовановић, Период 1941—1942. Завршена друга верзија; др Ђуро Вујовић: Период 1942—1943. Завршена друга верзија; др Ђуро Вујовић: Период 1943—1945. Завршена прва верзија; др Бранислав Ковачевић: Период 1945—1952. Рад је у току; др Радован Радоњић: Период 1952—1957. Завршена и прихваћена друга верзија.

Осим на овом пројекту, Бојовић је радио и на едицији *Извори за историју радничког покрета и револуције 1918—1945*. Серија I 1918—1941, друга књига.

Припремио је за штампу књигу: *Подгоричка скупштина 1918. године* — Документи и радио на припреми књиге за штампу *Рад Одбора за усвајање Општег имовинског законика за Књажевину Црну Гору*.

Организовао рад на пројектима: Црногорско-руски односи 1711—1918. Документи; Уједињење Црне Горе и Боке Которске 1813—1814; Културно-историјски споменици у Црној Гори; Историја народа и народности Југославије; Затвори и логори у Црној Гори 1941—1945; Споменици о 40-годишњици Историјског института.

Припремио је и предао у штампу два двоброја „Историјских записа” за 1988.

Радио на припреми научних скупова: На извору Вукова језика; Стогодишњица Општег имовинског законика за Књажевину Црну Гору; Уједињење Црне Горе и Боке 1813—1814. године.

На научним скуповима учествовао са сљедећим саопштењима: 1) Забиљешке Валтазара Богишића, о дурмиторском крају. 2) Рад одбора за усвајање Општег имовинског законика за Књажевину Црну Гору, 3) Историјски оквири уједињења Црне Горе, Паштровића и Боке Которске 1813. године, 4) Утицај Београдског универзитета на политички живот у Црној Гори до другог свјетског рата (Идеје и покрети на Београдском универзитету од оснивања до данас), 5) Успостављање нових званичних веза Црне Горе са Русијом 1711. године (Југословенско-совјетски односи), 6) Црногорско-француски односи крајем XVIII и почетком XIX вијека (Југословенско-француски односи у прошлости до данас), 7) Документи Подгоричке скупштине 1918. године о стварању Југославије (70. годишњица стварања Југославије).

По 10 дана провео на научно-истраживачком раду у Београду и у Паризу.

Учествовао у припреми и раду Округлих столова Института и у раду разних редакција, друштвених савјета, одбора и комисија.

Обављао дужност директора.

33. *Историја народа и народности Југославије*, руководилац пројекта Јован Р. Бојовић, научни савјетник, а сарадници на пројекту др Радоје Пајовић, научни савјетник, и Радоман Јовановић, Новица Ракочевећ, Радоје Пајовић, Жарко Шћепановић, Димо Вујовић, Радован Радонић, Бранислав Ковачевић, Бранко Павићевић, Миомир Дашић, Божидар Шекуларац и Милија Станишић.

Ово је дугорочан пројекат који заједнички раде институти из свих република и покрајина. Финансирају га све републике и покрајине. За извршење пројекта задужено је Научно вијеће и редакција за свих шест књига. СР Црна Гора има свог представника у Научном вијећу и његовог замјеника Јован Р. Бојовић и Радоман Јовановић и по два члана редакције за сваку од шест књига.

У току 1988. године у више наврата засједали су и Научно вијеће и редакција свих књига. Према договору, засједанња Научног вијећа одржавају се у Београду, а редакција књига у Љубљани, Загребу, Сарајеву и Београду.

Чланови Научног вијећа и редакције књига присуствовали су сједницама и узели активног учешћа у разради пројекта и договарању око реализације Историје. Чланови редакција били су задужени да израде пројекте обраде историје Црне Горе у оквиру Историје народа и народности Југославије. Савјет, Научно вијеће и редакције појединих књига ће дефинитивно одлучити о даљем раду на овом савезном пројекту и роковима његовог завршетка.

34. *Извори за историју радничког покрета и Револуције у Црној Гори*, руководилац пројекта Славко Станишић, виши архивиста.

Планирано је да се хронолошким редом објаве документа од значаја за историју радничког покрета, НОР-а и револуције и социјалистичке изградње Црне Горе у три серије (I серија — документа радничког покрета 1918—1941; II серија — документа НОР-а и револуције 1941—1945; III серија — документа социјалистичке изградње од 1945. надаље). У оквиру едиције планирано је и издавање посебних — тематских збирки докумената као нпр. „Народна власт у Црној Гори 1941—1943“, „Подгорички срез у НОР-у 1941—1945“ и сл.

У току 1988. године Историјски институт је радио на припреми за штампу докумената све три серије, као и на појединим тематским збиркама докумената.

За I серију докумената (1918—1941) вршена су истраживања у Архиву Предсједништва ЦК СКЈ у Београду и снимљено је више десетина докумената из фонда ЦК СКЈ и Фонда Коминтерне за период од 1929—1941. године. Извршена је научно-стручна обрада накнадно пронађених докумената за II књигу ове серије, која обухвата период од 1929—1934. године. На ис-

траживању и припреми документоване серије били су ангажовани радници Архива, као и приређивач др Јован Р. Бојовић.

У току године рађено је на истраживању и припреми докумената за штампу II серије ове едиције, која обухвата период 1941—1945. године, као и тематским збиркама из овог периода „Подгорички срез у НОР-у 1941—1945“ и „Народна власт у Црној Гори 1941—1943“. За ову серију вршена су истраживања у архивима Београда, Титограда, Цетиња, Котора, Никшића и у Пљевљима, и снимана су новопронађена документа. У току године рађено је на научно-стручној обради докумената из 1941. године, као и за поменуте тематске збирке. На истраживању, сређивању, прекуцавању и срањавању докумената за ове књиге били су ангажовани сви радници Архива, а као приређивачи Славко Станишић, Јагода Радуловић, Драгослав Бојовић и др Зоран Лакић.

За III серију ове едиције, која обухвата послеријатни период социјалистичке изградње, припремљена је за штампу и објављена I књига докумената из ове серије „Први (оснивачки) конгрес КП Црне Горе“. Истраживачки рад за ову књигу вршили су радници Архива од раније, а у 1987. години ангажовани су као приређивачи Славко Станишић др Бранислав Ковачевић. У току 1988. године приређивачи су: написали увод и предговор за књигу, извршили научно-стручну обраду докумената давши око 350 напомена и објашњења, урадили регистре личних имена и географских појмова и резиме. Ова књига, која садржи 76 докумената конгреса, објављена је на скоро 600 страна, а изашла је из штампе уочи 40-годишњице Оснивачког конгреса КП Црне Горе, почетком октобра 1988. године.

35. *Затвори и логори у Црној Гори 1941—1945. године*, руководилац пројекта др Ђуро Вујовић, спољни сарадник.

На пројекту је урађено сљедеће: Гојко Вукмановић ради на посебној монографији („Концентрациони логор у Бару“), због болести није завршио сва потребна истраживања; на посебној књизи ради и Недељко Зорић, (Логори Мамула и Превлака“), прикупио је архивску грађу и поднио Институту концесију рукописа: Гојко Килибарда ради на теми „Затвори и логори у Никшићу“, а Шпиро Лагатор је предао Институту материјале о логорима и затворима.

Поред ових посебних монографија, у склопу главног пројекта рађено је и на обради затвора и логора у Црној Гори по срезовима на нивоу чланака.

36. *Културно-историјски споменици у Црној Гори* — археолошки локалитети, архитектонски споменици и урбане цјелине, руководилац пројекта: Јован Р. Бојовић, научни савјетник.

Урађен је велики дио обавеза. Своје радове, односно јединице за које су били задужени, завршили су сви аутори и ру-

копис је у фази припреме за штампу. Предстоји још само уједначавање и договор Редакције о питањима техничке природе.

Пошто финансијер није извршио своје обавезе а тиме ни носилац посла Историјски институт према ауторима, то се намеће као обавеза за наредни период, јер би се у противном коначно привођење Пројекта крају довело у питање.

Чланови Редакције су: Јован Р. Бојовић, др Ђуро Вујовић, др Радоје Пајовић, др Зоран Лакић, др Милош Милошевић, др Чедо Марковић, Оливера Жижих и Божидар Шекуларац.

III — МЕЂУНАРОДНА САРАДЊА ИНСТИТУТА

У 1988. години настављена је сарадња Историјског института са научним институцијама и научним радницима из иностранства. Прије свега, она се одвијала на плану задатака из споразума са научним институцијама из иностранства. Историјски институт има споразум о сарадњи једино са Институтом за славистику и балканистику АН СССР и Историјским факултетом Московског државног универзитета на дугорочном пројекту Црногорско-руски односи 1711—1918 (документи). Током 1988. године радило се на првој књизи (од предвиђених пет).

На основу чл. 1 Уговора о сарадњи између Универзитета „Велко Влаховић” у Титограду и Московског државног универзитета „Ломоносов” из Москве, у Институту је на студијском боравку била асистент Историјског факултета МГУ кандидат наука Људмила Васиљевна Кузмичева (9. X — 6. XI 1988).

Проф. др Борис Николаевић Путилов из Лењинграда посјетио је Историјски институт СР Црне Горе 16. VI 1988. године.

Јован Р. Бојовић боравио је на истраживачком раду у Паризу од 2. до 18. децембра 1988. године.

Настављена је размјена издања са институцијама из земаља Европе, Америке и Азије. Како смо дошли у тешку финансијску ситуацију, нијесмо у стању да подмирујемо ни високе поштанске трошкове, мораћемо смањити и тај облик међународне сарадње. слједећих издања:

IV — ИЗДАВАЧКА ДЈЕЛАТНОСТ

У оквиру издавачке дјелатности, у 1988. години Историјски институт СР Црне Горе је објавио:

— I конгрес КП Црне Горе, приредили: Бранислав Ковачевић и Славко Станишић,

— Организациони развој КПЈ у Црној Гори 1941—1945 од др Ђура Вујовића,

— Революционарни покрет у срезу цетињском 1918—1945, зборник радова са научног скупа,

— Поруке од Драга Ивановића,

— Учитељска школа у Цетињу 1922—1945. године, од Милије Бојовића,

— Петар I Петровић Његош, Писма и друга документа, књига I (1780—1830), приредио Јевто Миловић,

— Историјски записи — два двоброја.

Институт је уговорио штампање са издавачким кућама сљедећих издања:

— Црногорска интелигенција, од др Перка Војиновића,

— Поштровске исправе од Јована Р. Бојовића, Мирослава Лукетића и Божидара Шекуларца.

— Усвајање текста Општег имовинског законика за Књажевину Црну Гору, од Јована Р. Бојовића.

— Парламентаризам у Црној Гори, од др Новице Ракочевића,

— 400 година Манастира Пива, од Јована Р. Бојовића,

— Лџетопис Манастира Пива, од Јована Р. Бојовића,

— Библиографија Историјских записа од Васа Јововића.

Уколико за уговорене публикације не добије накнадно одговарајућа средства, Институт неће моћи реализовати уговорене обавезе.

V — НАУЧНИ СКУПОВИ

Радници Института су током 1988. године учествовали на више научних скупова и округлих столова које је организовао Историјски институт сам или са другим научним институцијама у Црној Гори.

Институт је у овој години био организатор и суорганизатор три научна скупа:

— На извору Вукова језика, скуп одржан 7. и 8. јуна у Шавнику. Посебне реферате поднијели су: Јован Р. Бојовић, Забиљешке Валтазара Богишића о дурмиторском крају; Перко Војиновић, Дјела Вука Караџића као извор за проучавање црногорског сељаштва; Божидар Шекуларцац, Добриловина и Довоља као културни центри у Потарју, Марко Цамај, Вуков допринос албанологији, Марица Маловић-Ђукић, О Добриаку, Драгана Радојичића, Вук у Боку и његови сарадници из Боке.

— Стогодишњице имовинског закона за Књажевину Црну Гору 1888—1988, скуп одржан 8. и 9. октобра на Цетињу. Са посебним саопштењима учествовали су: Јован Р. Бојовић, Рад Одбора на усвајању Општег имовинског законика за Књажевину Црну Гору, Перко Војиновић, Погледи Валтазара Богишића на структуру црногорског друштва.

— 175 годишњица уједињења Црне Горе и Боке Которске, скуп одржан 10—12. новембра 1988. у Котору. Посебна саопштења су поднијели: Јован Р. Бојовић, Историјски оквири уједињења Црне Горе, Паштровића, Будве и Боке Которске 1813, Радоје Пајовић, Бока Которска у плановима италијанског војног гувернера за Црну Гору, Радоман Јовановић, Русија и уједињење Црне Горе Боке Которске 1813—1814, Божидар Шекуларац, Превлачка повеља Зетског митрополита Јевтимија, Перко Војиновић, Неки аспекти идеје југословенства, Момчило Пејовић, Прилог проучавању школовање омладине из Боке у XIX вијеку и почетком XX вијека, Драгана Радоичић, Рад херцеговачких зидара и грађевинама Боке 1797—1813. године, Радослав Распоповић, Руски конзулат у Котору 1804—1806.

Радници Историјског института су учествовали и на научним скуповима одржаним ван Црне Горе.

На научном скупу Идеје и покрети на Београдском универзитету од оснивања до данас, одржаном у Београду 15. 16. и 17. новембра 1988. учествовали су: Јован Р. Бојовић са саопштењем „Утицај Београдског универзитета на политички живот у Црној Гори до другог свјетског рата и Момчило Пејовић са саопштењем „Школовање црногорских студената на Београдском универзитету 1905—1915”.

На научном скупу у Београду Србија 1918, одржаном 2. и 3. децембра поводом годишњице стварања југословенске државе, учествовали су Новица Ракочевић са саопштењем „Војна и политичка ситуација у Црној Гори од августа 1918. до засједања Подгоричке скупштине” и Радослав Распоповић са саопштењем „Став Црногорског одбора за народно уједињење према југословенском уједињењу”.

Јован Р. Бојовић је учествовао и на научним скуповима: Југословенско-совјетски односи, са саопштењем „Успостављање првих званичних веза Црне Горе са Русијом 1711. године”, затим на скупу Југословенско-француски односи у прошлости до данас, са саопштењем „Црногорско-француски односи крајем XVIII и почетком XIX вијека”, као и на скупу 70-годишњице стварања Југославије, са саопштењем „Документи Подгоричке скупштине 1918. о стварању Југославије”.

Перко Војиновић је учествовао на XXII засједању Југословенско-чехословачке комисије за историју у Марибору, са темом „Црногорска интелигенција према идеји словенске узајамности крајем XIX и почетком XX вијека”, као и на Југословенском симпозијуму о настави историје у основним и средњим школама, са саопштењем „Научна, идејна и методичка заснованост уџбеника из историје за VI разред основне школе”.

Новица Ракочевић је послао саопштење за научни скуп Македонија у ратовима 1912—1918, под насловом „Црна Гора према Македонији у балканским ратовима”.

Драгана Радоичић је учествовала на XII интернационалном конгресу антрополога и етнолога, одржаном у Загребу, са саопштењем, Истраживања у етничкој антропологији”.

VI ОКРУГЛИ СТОЛОВИ

И поред уобичајених тешкоћа, прије свега финансијске природе, Округли сто Историјског института, успјешно је радио у 1988. години. Укупно су одржане три расправе у априлу, новембру и децембру 1918. године.

Први округли сто је био посвећен овим књигама:

Монографија Бијело Поље, издавач СО Бијело Поље, 1987, стр. 978;

Др Илија Павловић, Принципи већине и мањине, издавач Радничка штампа — Београд, 1987;

Ову расправу су пратила 43 учесника. Уводна излагања су поднијели Јован Р. Бојовић и проф. др Божидар Тадић.

Други округли сто је одржан 24. XI 1988. године у Бару, у суорганизацији са Марксистичким центром ове општине. Био је посвећен овим књигама:

— академик Обрен Благојевић, Екеномска мисао у Црној Гори (до II свјетског рата), издавач Срске академије наука, 1988, стр. 424;

— Први конгрес комунистичке партије Црне Горе (документи), приређивачи др Бранислав Ковачевић и Славко Станишић, издавач Историјски институт Црне Горе стр. 573.

Расправи су присуствовала 23, и то о првој књизи 11, а о другој 12. Уводна излагања поднијели су проф. др Драгиша Ђоковић и проф. др Зоран Лакић.

Трећи округли сто одржан је у Никшићу 26 и 12. 1988. у суорганизацији са Филозофским факултетом и Марксистичким центром из Никшића. Биће посвећен сљедећим књигама:

— Проф. др Гавро Перaziћ, Настанак црногорске државе у првом свјетском рату; уводно излагање поднијели проф. др Смиља Аврамов;

Милија Станишић, Токови револуције у Црној Гори књ. I, II, III; уводно излагање поднио др Радоје Пајовић, научни саветник.

Јавност је била благовремено обавијештена о овим расправама, али је изостала сарадња, која је раније била врло интезивна, када су у питању „Побједа” и нарочито Телевизија Титоград.

Расправа се водила о занимљивим књигама. Аутори, као и издавачи, били су већином из Црне Горе, али их је било и из Београда и других центара земље.

Посебно истичем да је ова трибина била укључена и у неке јубилеје 70-годишњице Југославије.

VII — АРХИВ ЗА РАДНИЧКИ ПОКРЕТ

У току 1988. године радници Архива за раднички покрет радили су у отежаним условима — због недовољно средстава за редовну дјелатност, а посебно због недостатка средстава за истраживање, набавку опреме и обезбјеђење простора за смјештај грађе. У таквим условима, поред обављања редовних административно-техничких послова, рад Архива се сводио на сређивање фондова, припреми грађе за публикавање, заштити грађе и пружању услуга корисницима.

У току године сређена је грађа СУБНОР-а Црне Горе 1947—1963. године — 34 архивске кутије; Среског комитета СК Титоград 1953—1957. године, 18 кутија; Среског комитета СК Херцег-Нови 1945—1950. године, 14 архивских кутија; Главног одбора Народног фронта Црне Горе 1945—1953 — 6 архивских кутија; Савеза синдиката Црне Горе 1945—1949 — 12 архивских кутија. Поред тога, радници Архива су средили 10 фасцикли грађе Научног вијећа Историјског института и „Историјских записа”, Рађено је на сређивању фонда грађе Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од обрађено око 200 докумената из 1941. и 1942. године уз израду предметне, географске и именичне картотеке.

Због недостатка средстава радници архива нијесу могли вршити истраживања у другим архивима ради попуне фондова за предратни и ратни период. У току године откуцања су регеста за око 700 копија докумената из ратног периода, док је око 70 њих и пар приновљених сјећања сређено и заведено у помоћне архивске књиге.

У току године радници Архива су радили на припреми за публикавање грађе у едицији „Извори за историју радничког покрета и револуције у Црној Гори”. Припремили су за штампу прву књигу из треће серије ове едиције „Први (оснивачки) конгрес КП Црне Горе”, чији су приређивачи Славко Станишић и др Бранислав Ковачевић. Извршено је савјивање докумената, написани увод и предговор, обрађено 313 напомена, поступљено по рецензијама, урађен је регистар личних имена и географских појмова, написани резимеи на француском и руском језику. У овој књизи, која је изишла из штампе почетком октобра, објављено је 76 докумената Конгреса.

Током године рађено је на још двије књиге докумената из пред-ратног и ратног периода, вршено прекуцавање и сравњивање и рађено на обради докумената. Знатан дио времена радници Архива су радили на припреми за штампу зборника докумената „Подгорички срез у НОР-у 1941—1945”, који има двије књиге. Пронађен је, прекуцан и сравњен још један број докумената, те је до сада укупно припремљено 780. докумената са око 1.700 страна. За сва документа урађена је општа архивска биљешка, прикупљени су кратки биографски подаци за око 1.000 личности, који се у њима помињу.

У току 1988. године радници архива су радили на физичкој заштити грађе фондова, вршили редовно чишћење, провјетравање, замјену дотрајалих омота и фасцикли. Ради заштите ксерографисано је око 1.200 оригиналних докумената, а на име одобрених средстава од милион динара издвојено је око 800 оштећених оригинала и предато Заводу за заштиту споменика културе на Цетињу ради konzervacoke-restairacoke оџо ља, omogramkež.

У току године грађом Архива користило се више научних и културних радника, учесника револуционарног покрета и разних организација. За њихове потребе ксерографисано је око 300 копија докумената. Корисници архивске грађе направили су током године 160 посјета Архиву и прегледали преко 2.000 докумената, односно предмета. На захтјев појединих корисника грађе достављене су писмене информације и копије докумената.

Због недостатка средстава Архив није могао извршити адаптацију, обезбјеђење и опремање просторије за депо, па није могао радити ни на преузимању послижератне грађе. Из истих разлога радници Архива нијесу учествовали на стручним савјетовањима и на конгресу архивских радника Југославије, као ни на научним скуповима сем када су одржавани у Титограду. Присутствовали су једино скупштини Друштва архивских радника Црне Горе у Котору и један делегат скупштини Заједнице архива Црне Горе у Бару.

У току године радници Архива учествовали су у раду неколико стручних редакција, одбора и комисија, написали пар информација и приказа, рецензирали 34 рада са научних скупова или за „Историјске записе” са око 600 страница текста. Учествовали су у раду самоуправних и других органа Института и Универзитета „Вељко Влаховић”.

Посебан проблем у раду на остваривању програма дјелатности Архива представљао је и ове године недостатак финансијских средстава. Због тога нијесу могла бити вршена истраживања на страни, набављања техничке опреме за потребе Архива, адаптиран и опремљен депо, што је онемогућило прикупљање и преузимање нове грађе и ограничавало друге могућности за рад.

Одобрена средства нијесу могла пратити ни просјечно повећање личних доходака, што је негативно утицало на мотивацију радника за рад.

VIII — БИБЛИОТЕКА

У 1988. години Библиотека је радила према годишњем плану рада, али и на пословима који су се током године указивали а нијесу могли бити предвиђени. Понајвише се радило на уобичајеним пословима које свакодневно изискује рад у библиотеци, и то:

— пријему, обради и смјештају приспјелих књига, часописа и новина;

— услуживању читалаца и праћењу коришћења литературе дате читаоцима;

— одвајања похабаних књига за повезивање, као и комплетирању часописа и новина;

— кореспонденцији са другим институцијама и појединцима у вези с међубиблиотечком размјеном и другим питањима;

— пријему, смјештају и евидентирању (обради) поклонбиблиотеке Бранке и дра Томице Никчевића;

— другим пословима, као што су етикетирање повезаних књига, часописа и новина, сређивање смјештајног простора књига и др.

IX — ПРАВНА И РАЧУНОВОДСТВЕНА СЛУЖБА

У оквиру сектора за правне и рачуноводствене послове у 1988. години обављени су сљедећи послови и радни задаци:

— донесен је Правилник о унутрашњој организацији и систематизацији послова и радних задатака, Правилник о радним односима, Правилник о материјалној и дисциплинској одговорности, Пословник о раду збора радника, Правилник о путним трошковима;

— Правилник о стицању и расподојели дохотка и личних доходака радника у Институту, Правилник о раду Редакције за историју Црне Горе, Самоуправни споразум о финансирању рада Редакције за историју Црне Горе и др.;

— припремани су материјали и обављани самоуправни послови за Збор радника, Извршни одбор, Научно вијеће Института и друге органе и комисије, као и одлуке, закључци, препоруке и други појединачни акти ових органа;

— обављани су кадровски, персонални и други административни послови од интереса за рад Института;

— закључивани су уговори за издавачку дјелатност;

- израђен је Извјештај о раду Института за 1987. годину и План рада Института за 1988. годину;
- обављени су послови Архиве у складу са Уредбом о канцеларијском пословању;
- припремљен је завршни рачун за 1988. годину;
- припремани су периодични обрачуни (јануар—март, јануар — јун и јануар — септембар 1988. године);
- обављени су књиговодствено-рачуноводствени послови, послови ликвидације и контирања и комерцијални послови;
- обављени су послови обрачуна личних доходака и других личних примања и ликвидаторски послови;
- обављени су административно-технички и други помоћни послови од интереса за рад Института.

*

* *

Овај извјештај разматрало је Научно вијеће Историјског института СР Црне Горе и констатовало да је научни и стручни рад био плодан. Сви планом предвиђени задаци, углавном, су остварени. Изражена је потреба за кадровским јачањем научног и стручног колектива, финансијским средствима за научноистраживачки рад и штампарске трошкове за публикације Института.

Комплетан извјештај разматрао је Збор радника са представницима друштвене заједнице. Збор је оцијенио да је Историјски институт СР Црне Горе у 1988. години постигао значајне резултате и, углавном, остварио предвиђене задатке. Још једанпут је указао на потребу за широм и јачом друштвеном подршком, нарочито у финансијском погледу, да би се стекли услови за што успјешнији рад.